

Z dziejów Jedlicza

Najstarsze ślady istnienia tutaj osady pochodzą z okresu neolitu, a są to wyroby krzemienne i półfabrykaty, świadczące o obróbce krzemienia na tym terenie. O bytowaniu człowieka na tych terenach w okresie brązu i żelaza świadczą eksponaty wykonywane głównie z metali oraz bogata ceramika z tego okresu. Na istnienie osady w późniejszych wiekach wskazują liczne znaleziska archeologiczne, a są to: pojedyncze monety rzymskie, wyroby z żelaza, bursztynu, a także ceramika ze szkliwa i gliny i inne przedmioty codziennego użytku.

W okresie panowania Piastów, ziemie położone na wschód od Jasiołki nie miały ustabilizowanej sytuacji geopolitycznej – stanowiły sporne pogranicze polsko - ruskie, o które dopominali się też Węgrzy. Od XI w. tereny dzisiejszego miasta Jedlicza i okolicznych gmin należały do kasztelanii bieckiej, ale niszczały i wyludniły się w wyniku najazdów tatarskich w latach 1259/60 i 1287/88. W XV stuleciu pojawiła się dopiero pisemna wzmianka o Jedliczu, którego nazwę tłumaczyć można następująco. W przeszłości tereny te porastały lasy iglaste, w przeważającej mierze jodły. Ich duża ilość karczującym lasy osadnikom kazała nadać nazwę Jedlice. Potwierdzeniem tego są pierwsze zapiski z XV wieku. Wraz z pojawieniem się dwuznaków w języku polskim i upływem lat nastąpiło przejście zapisu Jedlice - Jedlicé - Jedlicze.

W pierwszych wzmiankach poświadczających istnienie miejscowości wymieniony zostaje sołtys Piotr jako uczestnik Bitwy pod Grunwaldem. W tych czasach Jedlicze było własnością rodu Mleczków i Bączalskich. Pod koniec XVI wieku właścicielem Jedlicza był Justus Romer z Chyżowa, który ufundował prebendę przy ołtarzu Najświętszej Maryi Panny w 1598 roku. W roku 1630 właścicielem Jedlicza był Jan Bączalski, a w roku 1680 Piotr Wielowiejski. Rodzina Wielowiejskich ufundowała tu w 1740 roku kościół, po tym jak w roku 1712 spłonął pierwszy kościół parafialny i starała się o nadanie praw miejskich osadzie. W 1768 roku Stanisław August Poniatowski potwierdził nadanie tych praw. Nowymi właścicielami Jedlicza byli wtedy Karniccy. W pierwszej połowie XIX wieku Jedlicze stało się własnością rodziny Stojowskich, od których nabył je Seweryn Stawiarski. Ostatnimi właścicielami Jedlicza byli właśnie Stawiarscy.

Po I rozbiórce Polski, Jedlicze, tak jak cała Galicja, trafia pod zabór austriacki. Miasto utraciło prawa miejskie. Sytuacja ludności, szczególnie wiejskiej, uległa pogorszeniu. W latach 1811 i 1820 Jedlicze znacznie ucierpiało na skutek powodzi, w 1831 roku w okolicy szalała cholera a w 1847 roku epidemia tyfusu i dżumy. W 1848 roku zniesiono pańszczyznę i wtedy też Galicja uzyskała autonomię, stosunki społeczno-ekonomiczne uległy poprawie. Wpływ na to miało także uruchomienie w 1884 linii kolejowej Stróże - Zagórz, jak również odkrycie na tych terenach złóż ropy i gazu. W okolicach Jedlicza pojawiły się szyby naftowe, a w 1895 roku poprowadzono rurociąg do transportu ropy naftowej. Około 1899 roku holendersko-węgierska spółka "Du Nord" założyła Rafinerię Nafty oddaną do użytku w 1902r. Jedlicze zaczęło się szybko rozwijać. Na przełomie lat 1901/1902 wybudowano szkołę, która istnieje do dziś.

Z dniem wybuchu I wojny światowej 1 sierpnia 1914r. nastąpiła mobilizacja rezerwistów do armii austriackiej. W tym czasie miejscowość zbytnio nie ucierpiała, pomimo tego, że front przemieszczał się tu trzykrotnie w 1914 roku i raz w maju 1915 roku. Natomiast wiele ucierpiała miejscowa ludność od kwaterujących zimą 1915 roku oddziałów rosyjskich wskutek rabunków, gwałtów i prześladowań.

Po odzyskaniu Niepodległości nastąpiła dalsza rozbudowa Rafinerii, uruchomiono kolejne kopalnie ropy i gazu. Powstały nowe osiedla mieszkaniowe, Jedlicze liczyło wówczas 800 mieszkańców. Ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój miasta było utworzenie w Jedliczu-Męcince elektrowni.

Okres okupacji zaczął się dla Jedlicza 8 września 1939 roku. Blisko 400 osób wywieziono w latach 1939-1943 do pracy w Rzeszy. Około 200 Żydów zamknięto w getcie, a następnie mordowano w Warzycach, Płaszowie, Bełżcu i innych obozach zagłady. Pozostali mieszkańcy zmuszani byli do różnego rodzaju pracy na rzecz okupanta. W Jedliczu powstały jedne z pierwszych na Podkarpaciu zbrojne grupy konspiracyjne. Zaczynając działalność już jesienią 1939 roku, szybko przekształciły się w prężnie działającą placówkę AK "Jaśmin". Prowadziła ona dobrze zorganizowaną działalność wywiadowczą i sabotażową a na jej terenie istniała Szkoła Podchorążych AK i kursy dla podoficerów. Dowodzili tym oddziałem AK kolejno: ppor. Jan Domaniecki i ppor. Stanisław Betlej. Dzięki "Jaśminowi" nie udało się Niemcom pacyfikacja części gminy Jedlicze oraz wysadzenie rafinerii, elektrowni, kopalń, mostów i torów na linii kolejowej Krosno – Jasło. Okoliczni nauczyciele uruchomili system tajnego nauczania. Na tym terenie prowadzili je: Władysław Dubis, Jan Trynkiewicz i zamordowany później w Oświęcimiu Edward Jahn.

Po wojnie Jedlicze stanowiło siedzibę gminy zbiorowej, w 1956 roku 1 stycznia zyskało status osiedla, a w 1967r. reaktywowano prawa miejskie. Z inicjatywy Władysława Dubisa powstało prywatne Samorządowe Gimnazjum i Liceum Koedukacyjne w Jedliczu, w którym podjęło naukę 273 uczniów. Uruchomiona Rafineria Nafty i Elektrownia w Męcince dynamicznie zaczęły się rozwijać. Powstawały nowe osiedla mieszkaniowe, przedszkola, ośrodek kultury, zelektryfikowano i zgazyfikowano miasto i gminę. Wybudowano nowy, piętrowy budynek szkoły podstawowej, rozbudowano sieć dróg i mostów.

Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu

Dzieje Muzeum w Żarnowcu sięgają 1902 r., kiedy Maria Konopnicka obchodziła swój jubileusz 25-lecia pracy pisarskiej. Poetka w listach do Elizy Orzeszkowej marzyła o własnym miejscu na ziemi, dlatego podjęto myśl zakupu pisarce na dar narodowy małej posiadłości złożonej z kawałka ziemi i domu. Dar narodowy był najwyższym wyróżnieniem dla pisarza w czasach zaborów. W historii Polski tylko Henryka Sienkiewicza i Marię Konopnicką spotkał taki zaszczyt.

Z pomocą przysły komitety jubileuszowe w Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Warszawie, których zadaniem było wybranie odpowiedniego miejsca dla poetki oraz zbieranie datków na ten szlachetny cel. W związku z sankcjami ze strony władz zaboru pruskiego i rosyjskiego, szukano właściwego obiektu w Galicji, gdzie panowały łagodniejsze restrykcje. Na dar dla pisarki wybrano, spośród 36. miejscowości, pochodzący z XVIII w. dworek w Żarnowcu, który z parkiem zakupiony został od Jadwigi Biechońskiej.

Konopnicka przyjechała do Żarnowca 8 września 1903 r. wraz z przyjaciółką, malarką Marią Dulębianką (1858-1919). W dworku spędzała wiosenno-letnie miesiące, prowadziła szeroką działalność pisarską, oświatową i społeczną. Konopnicka opuszcza Żarnowiec 15 września 1910 r. i udaje się do sanatorium „Kisielki” we Lwowie, w którym umiera 8 października. Po śmierci Marii Konopnickiej właścicielkami dworku i parku zostały córki poetki Zofia Mickiewiczowa (1866-1956) i Laura Pytlińska (1872-1935). Od 1943 r. dworek pozostał na łasce losu, mieścił się w nim szpital wojskowy. W 1945 r. powróciła do Żarnowca Zofia Mickiewiczowa i nawiązała szerokie kontakty ze środowiskiem artystycznym (m.in. z Wandą Siemaszkową, która w październiku 1945 roku przyjechała do Żarnowca, zmarła w dworku 6 sierpnia 1947 r. i została pochowana w Jedliczu). Zofia w 1956 r., na kilka miesięcy przed śmiercią, oraz inni spadkobiercy poetki ofiarowali dworek i park narodowi polskiemu. Na podstawie aktu darowizny Ministerstwo Kultury i Sztuki w 1957 r. powołało do życia Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu. Otwarcia ekspozycji dokonano dopiero 15 września 1960 r. po przeprowadzeniu prac remontowych i konserwatorskich.

W Dworku eksponuje się autentyczne wnętrza z czasów życia Konopnickiej. Zasadniczą część ekspozycji stanowią pokoje mieszkalne poetki i pisarki (Gabinet, Sien, Jadalnia, Pokój kredensowy i Kuchnia) – urządzone zgodnie z duchem epoki. W trzech pomieszczeniach (Spiżarnia, Pokój ciemny, Dawny gabinet) znajduje się stała ekspozycja *Kolekcja darów jubileuszowych*, na której prezentowane są unikatowe pamiątki ofiarowane Marii Konopnickiej w 1902 r. z okazji jubileuszu ćwierćwiecza pracy literackiej. W 1991 r. oddano do użytku – wybudowany na fundamentach dawnego spichlerza dworskiego – budynek „Lamusa”, w którym mieszczą się ekspozycje, wystawy czasowe, bogata w zbiory biblioteka, działy merytoryczne, administracja Muzeum i magazyny zbiorów.